

Frontotemporála demeansa

RUOŦA DEMEANSAGUOVDDÁŽA FÁKTABLÁÐDI

Frontotemporal demens • faktablad på nordsamiska

Váikkuha vuoŋnamaččaid ovdabeale osiide

Frontotemporála demeansa gohčoduvvo maiddái vuoŋnamaččaid ovdabeale demeansan. Dávda, mii lea oalle eahpedábalaš, dagaha ahte nearvaseallat geahnohuvvet vuoŋnamaččaid ovdabeale, gállus dahje ovdabealde geađđaziin. Dávdamearkkat bohtet dađistaga, seamma láhkai go Alzheimerá dávda, muhto dávddaid gaskkas leat maid čielga erohusat.

Eai leat dábálaš demeansadávdamearkkat

Muittohisvuolta ja oahppanválttisvuodat, mat leat Alzheimerá álgomearkkat, čuožžilit maŋibut dávdda čadaheamis frontotemporála demeanssas. Árra dávdamearkkat leat baicce juogo doaibmanrievdadusat dahje giellaválttisvuodat, dan mielde gos oaivvis dávdaproseassa álgá.

Persovnnalašvuolta rievdá

Ovdabeall oaivvis vahágahttojuvvo dábálaččat vuosttažettiin. Dás stivrejuvvojit konsentreren, árvoštallan ja impulssastivrejupmi. Dan olbmo, gii buohccá, persovnnalašvuolta álgá hiljážit rievdat ja olmmoš sáhtá álgit doaibmat váraheamet.

Lassánan váttisvuolta váldit iniciatiivva ja čilgemeahtun suhttu leat eará árra mearkkat. Lea dábálaš ahte olmmoš lea stađuheapmi, eai leat dovddut ja muhtumin beroškeahtá. Máhttu dovdat empatiija hedjona sakka. Sáhtá maid álgit badjelmeare borrat, duhpáha geavahit dahje alkohola juhkat.

Giellaválttisvuodat muhtumiin

Frontotemporála demeansa sáhtá maid álgit ovddačuoggáin, mat leat dehálaččat gillii. Dáin dáhpáhusain mii sárdnu *ovdáneaddji afasiija* birra, mii sáhtá čájehuvvot hedjonan sátneipmárdusas ja váttisvuodain nammadit áššiid riehta. Dat sáhtá maid čájehuvvot heittot ja gahka gielas mas leat ollu grammatihkalaš meattáhusat.

Dárbbáša eanet ja eanet veahki

Ii leat eahpedábalaš ahte frontotemporála demeansa álgá gaskaahkásažžan. Dávda sáhtá dalle bistit mánggaid jagiid. Dávdamearkkat šaddet eanet ja garraseappot go oaiveskálžžus leavvagoahtá vihki. Šaddá ain váddáseabbon nagodit árgabeaivvi ja loahpas olmmoš dárbbáša veahki gárvodemiin, ráinnasvuodain ja eará persovnnalaš divššun.



Árra diagnosa lea dehálaš

Frontotemporála demeanssa sáhtá malssidit deprešuvdnii, váibadahttin syndromii dahje eará psyhkalaš buohcuvuhtii. Go dábálaš demeansadávdamearkkat eai leat dábálaččat álggus, de lea váttis fuomášit dávdda.

Váldde oktavuoda doaktáriin jus jáhkát ahte don dahje muhtin lagas olmmoš sáhtá gillát frontotemporála demeanssain. Dutkan galggašii álggahuvvot nu johtilit go vejolaš. Dat čadahuvvo dábálaččat spesialistaklinihkas (minnesmottagning) ja das leat mánga iešguđetlágan iskosa, sihke iskkadeamit ja jearahallamat lagas olbmuguin.

Dikšun ja fuolahus

Dutkan lea ovdánan, muhto frontotemporála demeanssa vuostá ii gávdno vuost dálkkas. Lea goitge dehálaš oazžut čilgehusa dávdamearkkaide vai sáhtá plánat buoremus janu mearkkašahti eallima go vejolaš.

Veahkkeneavvut ja buorre dikšun sáhtá álkidahttit eallima mángga láhkai. Lea maid dehálaš geahččalit láchit ráfi ja jaskatvuoda pasieantta birrasii, go stressa dávjá hedjonahtá dávdamearkkaid.

Loga eanet nehtas (neahtasiidu lea dušše ruoŋagillii): www.frontallobsdemens.se (Swedish FTD Initiative)

© Svenskt Demenscentrum

Eanet davvisámegiell fáktabihtáid sáhtá prentet
Svenskt Demenscentrum neahtasiidduin:
www.demenscentrum.se/se



Svenskt Demenscentrum

Svenskt Demenscentrum, Sveavägen 155, 113 46 Stockholm, (08) 690 58 00, info@demenscentrum.se

www.demenscentrum.se

Frontotemporal demens

FAKTABLAD FRÅN SVENSKT DEMENSCENTRUM

Drabbar hjärnans främre delar

Frontotemporal demens kallas även för pannlobs- eller frontallobsdemens. Sjukdomen, som är relativt ovanlig, gör att nervceller förtvinar i hjärnans främre delar; i pannloben eller i främre delen av tinningloberna. Symtomen kommer smygande, på samma sätt som vid Alzheimers sjukdom, men det finns även tydliga skillnader mellan sjukdomarna.

Inga vanliga demenssymtom

Glömska och inlärningssvårigheter som är tidiga tecken vid alzheimer kommer först senare i sjukdomsförloppet vid frontotemporal demens. Tidiga symtom är istället antingen beteendeförändringar eller språksvårigheter, beroende på var i hjärnan sjukdomsprocessen startar.

Personligheten förändras

Oftast skadas pannloben först. Härifrån styrs koncentration, omdöme och impuls kontroll. Personligheten hos den som insjuknar börjar långsamt förändras och personen kan börja bete sig omdömeslöst.

Ökade svårigheter att ta initiativ och oförklarliga vredesutbrott är andra tidiga tecken. Det är vanligt att personen kan vara rastlös, känslomässigt avtrubbad och ibland apatisk. Förmågan att känna empati försämras gradvis. Även överkonsumtion av mat, rökning eller alkohol kan förekomma.

Språksvårigheter i vissa fall

Frontotemporal demens kan också starta i främre delen av tinningloberna som är av betydelse för språket. I dessa fall talar man om *progressiv afasi* som kan yttra sig som försämrade ordförståelse och problem med att rätt benämna olika saker. Det kan också ta sig uttryck i ett trögt och upphackat tal med många grammatiska fel.

Behöver allt mer hjälp

Det är inte ovanligt att frontotemporal demens debuterar redan i övre medelåldern. Sjukdomen kan sedan pågå under många år. Symtomen blir fler och gradvis allt starkare i takt med att hjärnskadan sprider sig. Det blir allt svårare att klara sin vardag och så småningom behöver personen hjälp med påklädning, hygien och annan personlig omvårdnad.



Tidig diagnos viktig

Frontotemporal demens kan förväxlas med depression, utmattningssyndrom eller annan psykisk ohälsa. Eftersom typiska demenssymtom är ovanliga i början är sjukdomen svår att upptäcka.

Kontakta en läkare om du misstänker att du eller en närstående kan vara drabbad av frontotemporal demens. En utredning bör snarast påbörjas. Den brukar i regel göras på en specialistklinik (minnesmottagning) och innehåller en rad olika tester och undersökningar samt intervjuer med anhöriga.

Behandling och bemötande

Forskningen har gjort framsteg men ännu så länge finns inget sätt att bota frontotemporal demens. Det är ändå viktigt att få en förklaring till symtomen för att kunna planera för ett så bra och meningsfullt liv som möjligt.

Hjälpmiddel och god omsorg kan på olika sätt underlätta tillvaron. Det är också viktigt att försöka skapa lugn och ro runt den sjuke eftersom stress ofta förstärker symtomen.

Läs mer på webben: www.frontallobsdemens.se (Swedish FTD Initiative)

2025 • Svenskt Demenscentrum ©

Fler faktablad på olika språk kan skrivas ut från Svenskt Demenscentrums webbplats: www.demenscentrum.se/Faktablad



Svenskt Demenscentrum

Svenskt Demenscentrum, Sveavägen 155, 113 46 Stockholm, 08 - 690 58 00, info@demenscentrum.se

www.demenscentrum.se